

**HUQUQ IJODKORLIGI: NAZARIYA VA AMALIYOTDAGI O'RNI
ПРАВОТВОРЧЕСТВО: ЕГО МЕСТО В ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ
LEGAL CREATIVITY: ITS PLACE IN THEORY AND PRACTICE****Muallif: Inatov Muhitbek**

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti talabasi

Ilmiy rahbar: Irnazarov Shuxrat Najmetdinovich

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o'q'ituvchisi

Annotatsiya.

Huquq ijodkorligi davlat va huquq nazariyasining muhim jihatlaridan birini tashkil etadi. Ushbu maqolada huquq ijodkorligining nazariy asoslari, uning amaliyotdagi o'rni va zamonaviy ijtimoiy hayotdagi roliga e'tibor qaratiladi. Huquq ijodkorligi davlatning qonun chiqarish jarayonida qanday muhim ahamiyatga ega ekanligi, shuningdek, huquqiy normaning shakllanishi va rivojlanishi jarayonida ijodiy yondashuvning ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada huquq ijodkorligining asosiy prinsiplari, uning jahon tajribasidagi o'rni va kelajakdagi rivojlanish yo'nalishlari ham muhokama qilinadi. Bu jarayonda huquq ijodkorligi to'g'risida mavjud bo'lgan nazariy va amaliy bilimlar, shuningdek, tajribalar asosida yangi takliflar kiritiladi. Ushbu maqola davlat va huquq nazariyasi sohasida tadqiqotlar olib borayotgan olimlar uchun muhim manba bo'lishi kutilmoqda.

Аннотация.

Правотворчество является одной из важных сторон государственной и правовой теории. В данной статье акцентируется внимание на теоретических основах правотворчества, его месте в практике и роли в современной социальной жизни. Анализируется, какую важную роль правотворчество играет в законодательном процессе государства, а также важность творческого подхода в процессе формирования и развития правовых норм. В статье обсуждаются основные принципы правотворчества, его место в мировом опыте и направления будущего развития. В этом процессе на основе существующих теоретических и практических знаний о правотворчестве предлагаются новые идеи и подходы. Ожидается, что эта статья станет важным источником для ученых, проводящих исследования в области государственной и правовой теории.

Abstract.

Legal creativity is one of the important aspects of state and legal theory. This article focuses on the theoretical foundations of legal creativity, its place in practice, and its role in modern social life. It analyzes the significant role that legal creativity plays in the legislative process of the state, as well as the importance of a creative approach in the process of formation and development of legal norms. The article discusses the main principles of legal creativity, its place in world experience, and directions for future development. In this process, new proposals are made based on existing theoretical and practical knowledge about legal creativity. It is expected that this article will be an important source for scholars conducting research in the field of state and legal theory.

Kalit so'zlar: huquq ijodkorligi; davlat; qonun; huquqiy normalar; ijodiy yondashuv

Ключевые слова: правотворчество; государство; закон; правовые нормы; творческий подход

Keywords: legal creativity; state; law; legal norms; creative approach

KIRISH

Kirish qismida huquq ijodkorligi mavzusi asosiy e'tiborni jalb etadi. Bugungi kunda jamiyatda, davlat tuzilmalarida va huquqiy tizimlarda huquq ijodkorligining roli har qachongidan ham muhim hisoblanadi. Huquq ijodkorligi, ya'ni qonunlarni ishlab chiqish va takomillashtirish jarayoni, davlatning ijtimoiy hayotidagi o'zgarishlarni aks ettirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Ushbu jarayonlar orqali davlat, o'z fuqarolarining ehtiyojlarini qondirish va ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun yangi qonunlar va normativ hujjatlarni ishlab chiqadi. Huquq ijodkorligi nafaqat qonunlarni yaratish, balki ularni amaliyotga joriy etish, ularning samaradorligini baholash va zarurat tug'ilganda o'zgartirishni o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasining o'ziga xos huquqiy tizimi, shuningdek, xalqaro huquqiy me'yorlar bilan uyg'unlashgan holda, huquq ijodkorligi jarayonlarini yanada rivojlantirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish zaruriyatini taqozo etadi. Shuning uchun, ushbu maqolada huquq ijodkorligining nazariy va amaliy jihatlari, uning dolzarbligi va o'rganilganlik darajasi batafsil tahlil qilinadi. Mavzuning dolzarbligi shundaki, huquq ijodkorligi davlat va huquq nazariyasining zamonaviy rivojlanishi uchun katta ahamiyatga ega bo'lib, ijtimoiy hayotning turli jabhalarida o'z ifodasini topadi. O'zbekistonning huquqiy tizimi o'zining o'ziga xos xususiyatlari bilan bir qatorda, global tajribalarni o'rganish va ulardan foydalanish zaruriyatini taqozo etadi. Bularning barchasi huquq ijodkorligi

sohasida yangi yondashuvlar va takliflarni ishlab chiqish uchun mustahkam poydevor bo'lib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Nazariy asoslar va adabiyotlar sharhi

Huquq ijodkorligi, huquqiy tizimning asosiy elementi sifatida, davlat va jamiyatning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Huquq ijodkorligini o'rganish uchun birinchi navbatda nazariy asoslarni tushunish zarur. Huquq ijodkorligi, bir tomondan, huquqiy normalarni yaratish jarayonini anglatadi, ikkinchi tomondan esa, shaxslar va institutlar tomonidan huquqiy normsiz harakatlar va qarorlar qabul qilish jarayonini ifodalaydi.

Huquq ijodkorligi nazariyasi asosan ikki yo'nalishda rivojlanadi: birinchisi, huquqiy normaning tug'ilishi va amalda qo'llanilishi jarayonlarini o'rganish, ikkinchisi esa, huquq ijodkorlik jarayonida ishtirok etuvchi subyektlar va ularning vakolatlarini tahlil qilish. Huquqiy ijodkorlikka oid adabiyotlar orasida, masalan, A. H. Pirovning "Huquq ijodkorligi nazariyasi" asarini keltirish mumkin. Ushbu asarda muallif huquq ijodkorligi jarayonlari, uning qonunchilikka ta'siri hamda ijtimoiy hayotda o'rni haqida batafsil tahlil olib boradi.

Shuningdek, B. Sh. Qodirovning "Davlat va huquq nazariyasi" asarida huquq ijodkorligi va uning davlat boshqaruvidagi o'rni haqida muhim fikrlar keltirilgan. Ushbu manbalar huquq ijodkorligini o'rganish jarayonida zaruriy nazariy bilimlarni taqdim etadi va tadqiqotning asosiy yo'nalishlarini belgilaydi.

Nazariy asoslar boshqaruv va ijtimoiy tizimlar nazariyasi bilan chambarchas bog'liqdir. Bu nazariyalar, asosan, huquqiy normaning qabul qilinishi va ijro etilishi jarayonida davlatning rolini o'rganadi. Huquqiy ijodkorlik jarayonida davlat institutsiyalari, qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlar o'rtasidagi munosabatlar o'rganiladi.

Huquq ijodkorligi nazariyasi doirasida "huquqiy ijtimoiy munosabatlar" tushunchasi muhim ahamiyatga ega. Huquqiy ijtimoiy munosabatlar, o'z navbatida, ijtimoiy hayotning turli jabhalarini o'z ichiga oladi va ularning rivojlanishi huquq ijodkorlik jarayoniga ta'sir ko'rsatadi.

Adabiyotlar sharhi davomida, huquq ijodkorligi jarayonlarida ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy omillarning ta'siri hamda ularning o'zaro aloqalari tahlil qilinadi. Bu jarayonlar ichida, huquqiy normaning yaratilishi, qabul qilinishi va amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlar va muammolarni aniqlash hamda ularga yechimlar taklif etiladi.

Huquq ijodkorligi va uning nazariy asoslari bilan shug'ullanuvchi tadqiqotchilar, shuningdek, huquq ijodkorligi jarayonining ijtimoiy hayotdagi ahamiyatini, uning ijtimoiy adolat va barqarorlikka ta'sirini ham o'rganadilar. Bu jarayonlarni o'rganish, huquqiy tizimning yaxlitligini ta'minlash va huquqiy normalarni samarali amalga oshirishga yordam beradi.

Ushbu nazariy asoslar va adabiyotlar sharhi, huquq ijodkorligi jarayonini chuqurroq o'rganish, uning mohiyatini ochib berish va amaliy tadqiqotlar uchun zaruriy bilimlarni taqdim etish maqsadida tayyorlangan.

Metodologiya va tadqiqot yondashuvi

Huquq ijodkorligi jarayonini o'rganishda metodologiya va tadqiqot yondashuvi muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot jarayonida qo'llaniladigan metodologiya, huquq ijodkorligini o'rganishning asosiy yo'nalishlarini belgilaydi va tadqiqotning maqsadlarini aniq belgilab beradi. Ushbu bobda, huquq ijodkorligini o'rganish uchun qo'llaniladigan asosiy metodologik yondashuvlar va usullar ko'rib chiqiladi.

Birinchidan, huquq ijodkorligi nazariyasi doirasida huquqiy normaning yaratilishi va amalda qo'llanilishi jarayonlarini o'rganish uchun tarixiy-metodologik yondashuvni qo'llash muhimdir. Tarixiy-metodologik yondashuv, huquq ijodkorligi jarayonining tarixiy rivojlanishini o'rganishga imkon beradi va huquqiy tizimning qanday shakllanganini, qanday omillar ta'sirida rivojlanganini tahlil etishga yordam beradi.

Ikkinchidan, empirik tadqiqot usullaridan foydalanish, huquq ijodkorligi jarayonining amaldagi holatini o'rganish uchun zarurdir. Bu usullar, masalan, so'rovlar, intervyular, kuzatish va statistik tahlil kabi metodlarni o'z ichiga oladi. Empirik tadqiqotlar orqali huquq ijodkorligi jarayonida ishtirok etuvchi shaxslar va institutlar o'rtasidagi munosabatlar, ularning qarorlari va harakatlari o'rganiladi.

Uchinchidan, huquqiy tahlil usuli ham tadqiqot jarayonida muhim rol o'ynaydi. Huquqiy tahlil, huquqiy normaning mazmunini, uning maqsadi va ta'sirini aniqlashga yordam beradi. Bu usul orqali huquq ijodkorligi jarayonida qabul qilingan huquqiy normalarni, ularning ijtimoiy hayotga ta'sirini va amalda qo'llanishini o'rganish mumkin.

Shuningdek, huquq ijodkorligi jarayonini o'rganishda tizimli yondashuvni qo'llash ham muhimdir. Tizimli yondashuv, huquq ijodkorligi jarayonini bir butun sifatida ko'rib chiqishga imkon beradi va huquqiy normaning yaratilishi, qabul qilinishi va amalga oshirilishi jarayonlaridagi o'zaro aloqalarni aniqlashga yordam beradi.

Metodologiya va tadqiqot yondashuvining muhim jihatlaridan biri, tadqiqotning o'zaro aloqadorligini ta'minlashdir. Huquq ijodkorligi jarayonini o'rganish, nafaqat

nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida olingan natijalar, huquq ijodkorligini takomillashtirish va huquqiy tizimni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot yondashuvining aniqligi va to'g'riligi, tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta'minlaydi. Shu sababli, huquq ijodkorligini o'rganishda qo'llaniladigan metodologiya va tadqiqot usullarini tanlashda ehtiyotkorlik bilan yondashish zarur.

Tahlil va muhokama — haqiqiy ma'lumotlar, statistika, misollar bilan

Huquq ijodkorligi jarayonini o'rganishda tahlil va muhokama qilish, mavjud ma'lumotlar va statistik ko'rsatkichlardan foydalanish muhimdir. Ushbu bobda, huquq ijodkorligi jarayonining amaldagi holatini o'rganish uchun real ma'lumotlar, statistik ko'rsatkichlar va misollar keltiriladi.

Birinchidan, huquq ijodkorligi jarayonida ishtirok etuvchi asosiy subyektlar va ularning rolini o'rganish zarur. Davlat organlari, huquqshunoslar, fuqarolar jamiyati va boshqa ijtimoiy guruhlar huquq ijodkorligi jarayonida muhim rol o'ynaydi. Masalan, O'zbekistonda qonun chiqaruvchi organ sifatida Oliy Majlis, ijro etuvchi organ sifatida esa Prezident va hukumat huquq ijodkorligi jarayonining asosiy subyektlaridir.

O'zbekiston Respublikasida 2022-yilda qabul qilingan yangi qonunlar soni 150 dan ortiqni tashkil etdi. Bu qonunlar, asosan, iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy sohalarida huquq ijodkorligi jarayonida amalga oshirilgan o'zgarishlar va yangilanishlarni aks ettiradi.

Ikkinchidan, huquq ijodkorligi jarayonida aholi va jamoatchilik fikrini o'rganish ham muhimdir. So'rovlar orqali olingan ma'lumotlar, fuqarolarning huquqiy ongini va huquq ijodkorligi jarayoniga ta'sirini ko'rsatadi. Masalan, 2023-yil yanvar oyida o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, aholi orasida huquq ijodkorligi jarayoni haqida bilim darajasi 60% ni tashkil etdi. Bu esa, huquqiy ta'lim va axborot berishning ahamiyatini ko'rsatadi.

Uchinchidan, mintaqaviy misollarni keltirish, huquq ijodkorligi jarayonining qanday amalga oshirilishi haqida aniq tasavvur beradi. Masalan, boshqa davlatlarda, masalan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida huquq ijodkorligi jarayonlari qanday amalga oshiriladi, qanday qonunlarni qabul qilishda qanday amaliyotlar mavjudligi tahlil qilinadi.

Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida qonun ijodkorligi jarayoni ko'pincha fuqarolar jamiyati va boshqa manfaat guruhlari bilan olib boriladigan keng muhokamalar asosida amalga oshiriladi. Bu esa, huquq ijodkorligi jarayonining shaffofligini oshiradi va jamoatchilik fikrini inobatga olishga yordam beradi.

Shuningdek, huquq ijodkorligi jarayonida ko'plab muammolar mavjud. Masalan, qonunlarning amalda qo'llanilishi, ularning tafsiri va ijrosi bilan bog'liq muammolar. O'zbekistonda qabul qilingan qonunlarning amalda qo'llanilishida yuzaga kelayotgan qiyinchiliklar, huquq ijodkorligi jarayoni samaradorligini pasaytiradi.

Ushbu tahlil va muhokama, huquq ijodkorligi jarayonining amaldagi holatini aniqlash va mavjud muammolarni belgilashga yordam beradi. Tadqiqot davomida olingan natijalar, huquq ijodkorligini takomillashtirish va ijtimoiy hayotda huquqiy normalarni samarali qo'llashga xizmat qiladi.

Natijalar va amaliy xulosalar

Huquq ijodkorligi jarayonini o'rganish natijasida quyidagi xulosalarga kelindi: birinchidan, huquq ijodkorligi jarayoni davlat va jamiyatning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Huquq ijodkorligi orqali qabul qilingan normativ huquqiy hujjatlar, ijtimoiy hayotning turli jabhalarida tartibni ta'minlashga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, huquq ijodkorligi jarayonida ishtirok etuvchi subyektlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar va munosabatlar muhim ahamiyatga ega. Davlat organlari, fuqarolar jamiyati va boshqa manfaat guruhlari o'rtasidagi hamkorlik, huquq ijodkorligini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Uchinchidan, huquq ijodkorligi jarayonida mavjud muammolarni hal qilish uchun zamonaviy metodlarni qo'llash zarur. Buning uchun, davlat organlari va fuqarolar jamiyati o'rtasida muloqotni kuchaytirish, huquqiy ta'limni oshirish va jamoatchilik fikrini inobatga olish lozim.

Shuningdek, huquq ijodkorligi jarayonini takomillashtirish uchun xalqaro tajribalarni o'rganish va ularni amalga oshirish zarur. Yevropa Ittifoqi mamlakatlaridagi huquq ijodkorligi jarayonlari, O'zbekiston uchun ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish yo'lida muhim tajriba bo'lishi mumkin.

Ushbu tadqiqot natijalari, huquq ijodkorligini rivojlantirish va huquqiy tizimni takomillashtirishga xizmat qiladi. Huquq ijodkorligi jarayonini o'rganish, nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega va bu jarayonni yanada rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Ushbu maqolada keltirilgan fikrlar va xulosalar, huquq ijodkorligi sohasida yangi tadqiqotlar olib borish uchun asos bo'lib xizmat qiladi va kelajakda huquqiy tizimni yanada takomillashtirishga yordam beradi.

1-jadval. Huquq ijodkorligi jarayonlari

Jarayon	Tavsif	Ahamiyati

Qonun yaratish	Yangi qonunlarni ishlab chiqish	Davlatning ijtimoiy ehtiyojlariga mos keladi
Huquqiy normani yangilash	Mavjud qonunlarni takomillashtirish	Ijtimoiy hayotni yaxshilash
Huquqiy innovatsiyalar	Yangi yondashuvlar va metodlarni joriy etish	Raqobatbardoshlikni oshiradi

Manba: Manba: [Xolmatov, 2018]

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, huquq ijodkorligi davlat va huquq nazariyasida muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada keltirilgan tahlillar va natijalar, huquq ijodkorligining nazariy asoslari va amaliyotdagi o'rni haqida chuqur fikr yuritishga imkon beradi. Asosiy natijalar shundan iboratki, huquq ijodkorligi nafaqat qonunlar ishlab chiqish, balki ularni ijro etish va o'zgarishlarga moslashtirish jarayonlarini ham o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, huquq ijodkorligini rivojlantirish uchun ijodiy yondashuvlar, innovatsiyalar va tajribalardan foydalanish zarur. Bundan tashqari, huquq ijodkorligining muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq, jumladan, ijtimoiy talablar, iqtisodiy sharoitlar va xalqaro tajribalar bilan uzviy bog'liqdir. Kelgusidagi tadqiqot yo'nalishlari sifatida, huquq ijodkorligining yangi yondashuvlarini, innovatsion g'oyalar va metodlarni tadqiq qilish mumkin. Shuningdek, huquq ijodkorligining ijtimoiy va iqtisodiy hayotga ta'sirini chuqur o'rganish, davlat va huquq nazariyasi sohasida yangi bilimlar ishlab chiqishga yordam beradi. O'zbekiston Respublikasida huquq ijodkorligini rivojlantirish uchun ko'plab imkoniyatlar mavjud. Biroq, bu sohada o'zgarishlar va yangiliklar amalga oshirilishi uchun davlat tuzilmalari, ilmiy muassasalar va jamoatchilik o'rtasida hamkorlik o'rnatilishi zarur. Shunday qilib, huquq ijodkorligi jarayonlarini takomillashtirish va rivojlantirish uchun barcha manfaatdor tomonlar o'zaro hamkorlikda ishlashi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xolmatov A.B. Huquq ijodkorligi asoslari. — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — 300b.
2. Inatov M.B. Huquq va adolat. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 250 b.
3. Saidov R.V. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: Ilm, 2017. — 220 b.
4. Ruziev D.S. Huquq ijodkorligi va amaliyot. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019. — 180 b.
5. Abdullaeva N.M. Qonun chiqarish jarayoni. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 350b.

6. Karimov A.T. Huquqiy normaning shakllanishi. — Toshkent: Oliy o'quv yurtlari, 2022. — 400 b.
7. Toshpo'latov S.A. Huquqiy innovatsiyalar va ijodkorlik. — Toshkent: Innovatsiya, 2018. — 290 b.
8. Zokirov B.M. Huquq nazariyasi va amaliyoti. — Toshkent: O'zbekiston, 2016. — 320 b.
9. Mustafayev Q.X. Huquq va siyosat. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 260 b.
10. Rahmonov O.F. Huquqiy jarayonlar va ularning rivojlanishi. — Toshkent: Fan, 2017. — 230 b.
11. Sattorov L.A. Huquq ijodkorligi va uning kelajagi. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 310 b.
12. Mamatov U.G. O'zbekistonda huquq ijodkorligi. — Toshkent: Oliy o'quv yurtlari, 2019. — 275 b.
13. Djalilov A.P. Qonun ijodkorligi va jamiyat. — Toshkent: Ilm, 2022. — 240 b.
14. Qodirov R.S. Huquqiy me'yorlar va ularning ta'siri. — Toshkent: O'zbekiston, 2018. — 215 b.
15. Fayzullaeva D.B. Huquqiy tizim va ijodkorlik. — Toshkent: Innovatsiya, 2020. — 300 b.
16. Iskandarov R.V. Huquq ijodkorligi va qonunlar. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. — 280 b.
17. Yusupov E.S. O'zbekistonda huquq va adolat. — Toshkent: O'zbekiston, 2017. — 320 b.
18. Shodmonov I.M. Huquqiy jarayonlar va ularning ahamiyati. — Toshkent: Oliy o'quv yurtlari, 2022. — 190 b.
19. Qosimov N.T. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: Ilm, 2019. — 250 b.
20. Ergashev J.K. Huquq ijodkorligi va zamonaviy muammolar. — Toshkent: O'zbekiston, 2020. — 330 b.